

Biljana PETROVIĆ MARKEŽIĆ, Branka MILOŠEVIĆ

JOŠ JEDNO OTKRIĆE ZLATNOG NAKITA U SV. IVANU KORNETSKOM U ISTRI

UDK 904:726.8>(4975 Umag):739.2>“652“

Stručni članak

Primljeno: 20. 08. 2010.

Odobreno: 15. 09. 2010.

Biljana Petrović Markežić

Muzej grada Umaga

Trg Sv. Martina 1

HR - Umag 52470

e-mail: bimarkezic@gmail.com

Branka Milošević

Muzej grada Umaga

Trg Sv. Martina 1

HR - Umag 52470

e-mail: brmilos@yahoo.com

U proljeće 2009. godine u naselju Sv. Ivan Kornetski nedaleko Umaga pronađena je grobna parcela s zidanom grobnom konstrukcijom unutar koje je, ritualom spaljivanja, bila pokopana ženska osoba. Bogatstvo priloga, među kojima se naročito izdvajaju zlatni nalazi, prsten i privjesci, ukazuju na njen visoki položaj u društvu. Pronalazak grobne parcele ukazuje na postojanje antičke nekropole na području Sv. Ivana

Ključne riječi: Sv. Ivan Kornetski, antika, nekropola, grobna parcela, zlatni nakit

Sv. Ivan Kornetski smješten je na sjeverozapadnoj obali Istre, oko 4,5 km južnije od grada Umaga. Samo naselje rasprostranjeno je oko duboke i dobro zaštićene uvale Kocište (Kacište) na dijelu zvanom Karigador te uokolo rta Finida. Uz samu obalu, prema unutrašnjosti, prostiru se obradive površine zemlje crvenice.

U antičko vrijeme, Sv. Ivan Kornetski značajnije je

naselje što najbolje potvrđuju, i danas pod morem, vidljivi ostaci antičkog pristaništa koji se protežu duž čitave uvale.¹ O naseljenosti, također govore i ostatci rimske vile rustike pronađene nešto istočnije od srednjovjekovne crkvice Sv. Ivana. Od vile rustike, koja je egzistirala kroz dulji vremenski period, od 1.st. pr. Kr. do 4.st. po Kr., sačuvan je i istražen samo njen manji, termalni, dio dok

¹ DEGRASSI 1926, 143-152; MATIJAŠIĆ 1986, str. 86, sl. 8.

Sl. 1. Sv. Ivan Kornetski: 1. nacrt antičkog pristaništa; 2. zlatni nakit (*Museo Civico Storia ed Arte, Trst*) pronađen poč. 20. st.; 3. stela Gaja Plocija (*Museo Civico Storia ed Arte, Trst*) pronađena poč. 20. st.; 4. vila rustika; 5. vapnenica; 6. grob sa zlatnim nakitom (proljeće 2009. g.)
Sl. 2. Grobna parcela s grobnicom
Sl. 3. Ostaci izgorjelog drveta s nalazima

je preostali, većinski dio, uništen novijom izgradnjom.² Da se u antičko vrijeme odvijala i intenzivna gradnja na cjelom području Sv.Ivana, potvrđuje i vapnenica otkrivena sjevero-istočno od vile u čijoj su neposrednoj blizini istražena i dva rimska groba s kosturnim pokojnicima.³ Sahranjivanje u Sv.Ivanu potvrđeno je već poč. 20. st. pronalaskom nadgrobno spomenika Gaja Plocija iz obitelji Pupinija s datacijom oko polovine 1. st. te, naročito, slučajnim otkrićem ženskog rimskog paljevinskog groba sa zlatnim nakitom, što je ujedno i prvi antički zlatni nakit pronađen na tlu Istre.⁴ (sl. 1)

Zaštitnim arheološkim istraživanjem u proljeće 2009. god. u Sv. Ivanu Kornetskom otkriveni su ostaci dvaju zidova, kamena grobna konstrukcija unutar tih zidova te vapnena podnica. Dva zida, ortogonalno postavljena, predstavljaju ostatke temelja ogradnih zidova grobne parcele, a građena su izravno na kamenoj stijeni manjim i većim klesanim kamenom lokalne provenijencije.⁵ Zidana grobna konstrukcija, orijentacije sjeverozapad-jugoistok, izduženoga je oblika dužine oko 2,20 m te širine oko 1,00 m. Od nje su sačuvana samo dva bočna, paralelna, zida s dva reda klesanog kamena vezana, kao i ogradni zidovi parcele, vrlo lošom vapnenom žbukom. (sl. 2) Sjeverozapadno od grobne konstrukcije, pronađeni ostaci vapnene podnice govore o postojanju uređenog prostora unutar grobne parcele. Cjelokupna veličina

parcele nije ustanovljena zbog nemogućnosti širenja sonde.

Po sredini grobne konstrukcije, unutar jame zapečenih stijenci, pronađeni su malobrojni ostaci spaljenih kostiju pokojnika. (sl. 3) Osteološkom analizom utvrđeno je da su kosti, koje su dugotrajno bile izložene vatri, pripadale ženskoj osobi starosti od 15-30 god.⁶ Uz kosti, pronađeni su i ostaci izgorjelih drvenih greda s najvećom koncentracijom iznad same jame, ali manjim dijelom i po cijelom okolnom dijelu grobne konstrukcije te veća količina željeznih čavala (13 kom.). Na osnovu rasporeda čavala, pretpostavlja se da je riječ o ostacima drvene nosiljke na kojoj je pokojnica nošena do lomače na kojoj je zajedno s nosiljkom i spaljena.⁷ Spaljivanje se očito nije vršilo na prostoru grobne parcele, odnosno unutar grobne konstrukcije jer nema vidljivih tragova vatre na kamenoj konstrukciji groba niti su pronađeni ostaci pepela, već se to obavljalo na nekom, drugom, za to, vjerojatno unaprijed, određenom mjestu. Ostaci pokojnice, potom su, zajedno sa spaljenom nosiljkom, preneseni i položeni u prethodno iskopanu jamu unutar grobne konstrukcije. Da su spaljeni ostaci prilikom polaganja u grob još uvijek bili vrući, otkriva manja površina prepečene zemlje uz stijenske jame, koja se jasnije razaznavala u donjem dijelu groba te razdvajala od ostalog tamnijeg sloja zemlje s kostima i spaljenim ostacima drveta. Pronađeni prilozi nemaju na sebi tragove deformacija nastalih utjecajem topline što znači da je do polaganja priloga došlo nakon što su se spaljeni ostaci bili ohlađeni. Pravilnost u ritualu polaganja grobnih priloga očituje se u jednakom broju istovrsnih predmeta pronađenih u grobu. Dvije od tri keramičke šalice pronađene su u donjem dijelu groba, kao i jedna svjetiljka, dok su sva tri balzamarija bila smještena po sredini groba zajedno s preostale dvije svjetiljke. Odmah pokraj balzamarija pronađeno je i brončano ogledalo. Dvije brončane kovanice, jedna iz vremena Domicijana

² Zaštitna istraživanja vile rustike u Sv. Ivanu Kornetskom provedena su 2008. god. (Muzej grada Umaga).

³ Zaštitna istraživanja vapnenice i grobova u Sv. Ivanu Kornetskom provedena su 2009. god. (Muzej grada Umaga).

⁴ vidi bilj. 1; ARTE E CIVILTÀ 1964, Tabla CXXII, sl. 247; ARTE E CIVILTÀ 1965, str. 426.; BENEDETTI 1973, str. 24, sl. 42, str. 33, sl. 34.

⁵ MILETIĆ 2002, str. 377-380.

⁶ Osteološku analizu napravio je dr. sc. M. Šlaus.

⁷ GÖRICKE - LUKIĆ 2000, str 93-95.

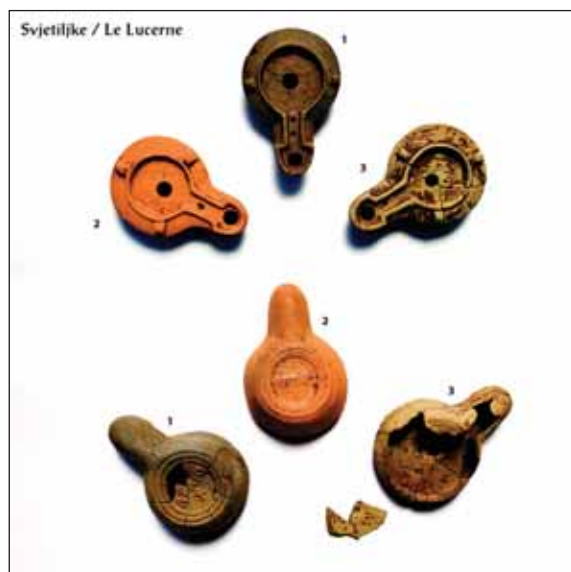

te druga, s prikazom Hadrijana određuju donju granicu datiranja groba.

Sve tri keramičke šalice odlikuje loptasto ili blago bikonično tijelo, profilirano dno, razgrnut obod te okomita ručka. Dvije su sivkaste boje, od neravnomjerno pečene gline, dok je treća, crvenkasta i blago, na ramenu, narebrena.⁸

Dva staklena balzamarija, prozirne zelenkaste boje, dugog su cjevastog vrata s razvraćenim zadebljanim obodom te niskog širokog⁹ odnosno stožastog¹⁰ tijela kao i lagano konkavnog dna.¹¹ Treći, najmanji, balzamarij, stijenke deblje od prethodna dva, kao i tamnije zelene, neprozirne, boje, trokutastog je tijela, uskog cijevastog vrata, razgrnutoga ruba prama vani i ravnoga dna.¹² Vjerojatno je služio za pohranjivanje supstanci osjetljivih na svjetlost. (sl. 4)

Svjetiljke pripadaju tipu Firma svjetiljki, grupi sa otvorenim kanalom (tip Loeschcke X).¹³ Okruglog su tijela s izduženim nosom dok im je disk obrubljen otvorenim plastičnim prstenom, koji se nastavlja duž bočnih strana kanala te koljenasto zavija pri vrhu nosa. Svjetiljka od crvenonarančaste gline, koja na svom dnu ima pečat OPTATI, te svjetiljka oker boje s pečatom FORTIS, pokazuju iste karakteristike. Obje imaju po jednu okruglu rupicu za dovod zraka te po tri zakržljale bradavice prizmatičnog oblika. Treća pronađena svjetiljka s pečatom APRIO/F ima dvije malene okrugle rupice smještene u kanalu te dvije zakržljale bradavice na ramenom pojasu. Otvor za ulje se kod svih nalazi po sredini diska, a otvor za fitilj unutar koljenastog zavijutka pri vrhu nosa. Dobra kvaliteta izrade, fina faktura, tanka stijenka te ravnomjernost pečenja određuje njihovu pripadnost sjevernoitalskim radionicama. (sl. 5)

Ogledalo pronađeno unutar groba u Sv. Ivanu Kornetskom spada u vrlo jednostavna kružna, blago konveksna ogledala izrađena od tankog brončanog lima. Prednja izbočena strana mu je pokositrena. Pripada vrsti ogledala koja nisu imala dršku te su se, od oštećenja, čuvala u posebnoj kutijici.¹⁴ (sl. 6)

Od dvije pronađene kovanice jedna je s prikazom portreta cara Domicijana (*Titus Flavius Domitianus*), a druga s prikazom cara Hadrijana (*Publius Aelius Hadrianus*) na aversu. Oba su prikazana u profilu, Hadrijan s bradom, dok je prikaz Domicijana lošije sačuvan, pa time i teže prepoznatljiv. Revers im je nečitak. Obje kovanice su brončane, a nominalna vijednost im je as.¹⁵ (sl. 7a, b, c, d) Važnost njihova pronalaska očituje se u dataciji cjelokupne grobne cjeline, ali govori o upotrebi Domicijanovoga asa i u periodu vladavine Hadrijana.

Sl. 4. Balzamariji

Sl. 5. Svjetiljke

Sl. 6. Ogledalo

⁸ BRUKNER 1981, str. 41, 157-158, T. 100.

⁹ GREGL-LAZAR 2008, str. 83, str. 146, sl. 73; FADIĆ 2008, 171, sl. 14.

¹⁰ GIRARDI JURKIĆ - DŽIN 2003, str. 136, sl. 93.

¹¹ MAGICHE TRASPARENZE 2001, str. 156-157.

¹² BULJEVIĆ 2002, str. 431 (L. S. I), str. 205, T.6, sl. 219. (L.S. II); GIRARDI JURKIĆ - DŽIN 2003, str. 141, sl. 115-116.; GREGL-LAZAR 2008, str. 135, sl. 34., str. 172, T17, sl. 8.

¹³ VIKIĆ-BELANČIĆ, 1975, str. 50-58.; BUCHI 1975, 7-9, 65-93, 131-132; ISTENIČ 1999, str. 153-157.;

¹⁴ Vidi bilj. 11.; ISTENIČ 1999, str. 64.

Sl. 7. Kovanice: a, b. Domicijan; c, d. Hadrijan

Sl. 8. Zlatni privjesci

Sl. 9. Zlatni prsten

U gornjem dijelu grobne konstrukcije, van opsega prostora grobne jame, pronađena su dva zlatna privjeska kao i zlatni prsten. Zlatni nalazi, koji su se očito nalazili u vlasništvu pokojnice, položeni su u grob kao vrlo vrijedna uspomena iz njenoga života koja je ujedno odredila i njen status.

Dva zlatna privjeska, oblika najbližnjeg bobici, od zlatnoga su lima. Na limu, koji se prvo oblikovao u bobice, a potom ispunjavao voskom, tehnikom utiskivanja izveden je mrežasti ornament. Manjim ovalnim ulomkom zlatnoga lima s alkicom na vrhu za vješanje karike, privjesci su zatim dodatno učvršćivani s gornje strane. (sl. 8) Zlatni prsten, zbog svoje male veličine upućuje da je stajao na malom prstu ili da je riječ o prstenu korištenom u ranijem djetinjstvu. Sastoji se od alke pravokutnoga presjeka rađene od dvije zlatne žice pojedinačno spiralno oblikovane te zatim priljubljene jedna uz drugu.¹⁶ Bočne strane alke ukrašene su s po osam manjih granula, a na gornjem dijelu, unutar okvira od zlatnog lima, smještena joj je gema od poludragog kamena, ahata. (sl. 9) Gema je ukrašena ugraviranim prikazom raka-jastoga. Anatomski oblici jastoga (ticala, rep), minuciozno izrađeni ističu se na plavoj pozadini kamena. Velikoj umjetničkoj

vrijednosti prstena i privjesaka doprinosi, osim savršene tehničke izvedbe i skupocjenog materijala, njihova jedinstvenost u Istri.

Grobna parcela s paljevinskim grobom pronađena u Sv. Ivanu Kornetskom govori o postojanju dobro organizirane manje rimske nekropole gdje se sahranjivalo spaljivanjem i to, vjerojatno, tijekom cijeloga 2. st. Nekropola se, očito sastojala i od grobnih parcela u nizu, koje su najvjerojatnije svojim pročelnim zidom bile okrenute prema vicinalnoj cesti koja je vodila prema pristaništu, vili rustici, odnosno prema antičkom naselju formiranom u Sv. Ivanu Kornetskom.¹⁷

Grobna parcela sa spaljenom pokojnicom te vrlo bogatim priložima, na osnovu pronađenih kovanica Domicijana i Hadrijana, ali i ostalih priloga preciznije se datira oko polovine 2. st. Riječ je o obiteljskoj grobnoj parceli gdje je pokopana pripadnica vrlo bogate obitelji, koja je najvjerojatnije živjela u neposrednoj blizini, moguće u vili rustici. O bogatstvu i ugledu obitelji, ali i važnosti same pokojnice prvenstveno svjedoči zlatni nakit. Zlatni nakit, koji u antičko vrijeme nije mogla posjedovati bilo koja žena, u Sv. Ivanu Kornetskom položen je u grob zajedno s njenom vlasnicom da je prati na drugi svijet.

¹⁵ Zabvaljujemo T. Šeparoviću na pomoći pri obradi kovanica.

¹⁶ Analogija u ROMA SUL DANUBIO 2002, str. 203, sl. IIIe. 35.

¹⁷ BENEDETTI 1973, str. 35, sl. 49.; BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2009, str. 42-45.

LITERATURA:

- ARTE E CIVILTÀ 1964 *Arte e civiltà romana nell'Italia settentrionale dalla repubblica alla tetrarcha, Catalogo I, Bologna 1964.*
- ARTE E CIVILTÀ 1965 *Arte e civiltà romana nell'Italia settentrionale dalla repubblica alla tetrarcha, Catalogo II, Bologna 1965.*
- BENEDETTI 1973 *Benedetti, A., Umago d'Istria nei secoli, vol. I, Trieste 1973.*
- BRUKNER 1981 *Brukner, O., Rimska keramika u jugoslovenskom delu provincije Donje Panonije, Beograd 1981*
- BUCHI 1975 *Buchi, E., Lucerne del Museo di Aquileia, vol. I, Associazione nazionale per Aquileia 1975*
- BULJEVIĆ 2002 *Buljević, Z., Stakleni balzamariji, Longae Salonae I,II, Split 2002, str.383-467, 180-206.*
- BURŠIĆ-MATIJAŠIĆ 2009 *Buršić-Matijašić, K., Prapovijesne i antičke komunikacije sjeverozapadne Istre u rukopisima Alberta Puschija, Histria Antiqua vol. 17, Pula 2009, str. 31-48.*
- DEGRASSI 1926 *Degrassi, A., Il porto romano di S. Giovanni della Corneta, Atti e Memorie della Societa Istriana di Archeologia e Storia Patria 38, 1926, 141-152.*
- FADIĆ 2008 *Fadić, I. Kolekcija antičkog stakla, Arheološka zbirka Franjevačkog samostana u Sinju, Sinj 2008., str. 153-184.*
- GIRARDI JURKIĆ - DŽIN 2003 *Girardi Jurkić, V. - Džin, K., Sjaj antičkih nekropola Istre, Monografije i katalozi 13, Pula 2003.*
- GÖRICKE - LUKIĆ 2000 *Göricke - Lukić, H., Sjeveroistočna nekropola rimske Murse, Zagreb-Osijek 2000.*
- GREGL, LAZAR 2008 *Gregl, Z - Lazar, I., Bakar-staklo iz rimske nekropole, Zagreb 2008.*
- ISTENIĆ 1999 *Istenić, J., Poetovio, zahodna grobišča I, Ljubljana 1999.*
- MAGICHE TRASPARENZE 2001 *Magiche trasparenze, I vetri dell'antica Albingaunum (urednik Bruno Massabo), Anthelios Edizioni, Milano 2001.*
- MATIJAŠIĆ 1986 *Matijašić, R., Topografija antičke ruralne arhitekture na obalnom području sjeverne Istre, Izdanja Hrvatskog arheološkog društva 11/2, Pula 1987, str. 86-87.*
- MILETIĆ 2002 *Miletić, Ž., O izgledu grobnih parcela salonitanskih nekropola, Histria Antiqua vol. 8., Pula 2002, str. 377-380.*
- ROMA SUL DANUBIO 2002 *Roma sul Danubio, Da Aquileia a Carnuntum lungo la via dell'ambra, (urednik M. Buora i W. Jobst) Cataloghi e Monografie Archeologiche dei Civici Musei di Udine, Udine 2002.*
- VIKIĆ-BELANČIĆ 1975 *Vikić-Belančić B., Antičke svjetiljke u Arheološkom muzeju u Zagrebu II dio, Vjesnik arheološkog muzeja u Zagrebu, 3 serija, sv. IX, Zagreb 1975, str. 49-161.*

SUMMARY

ANOTHER DISCOVERY OF GOLD JEWELLERY IN SV. IVAN KORNETSKI IN ISTRIA

Biljana PETROVIĆ MARKEŽIĆ, Branka MILOŠEVIĆ

In the spring of 2009, a grave lot was discovered in Sv. Ivan Kornetski near Umag. The lot held a constructed grave with the remains of a female individual who was buried following an incineration rite. Rich accompanying funerary gifts, prominent among which were gold items, a ring and pendants, all indicate that the deceased held a high social position. The discovery of the grave lot indicates the presence of an antique necropolis in the area of Sv. Ivan.

*Translation: Alenka Zupičić
Revision: Mark Davies*